

Схеми на ЕС за защита на географските означения на храните

Схемите на Европейския съюз за географските означения защитават автентичността, агроекологичните условия и специфичното ноу-хау, характерни за даден продукт. Наименованията на продукти, регистрирани като географски означения, са законово защитени от имитация и злоупотреба в рамките на ЕС и в държави извън ЕС, с които е подписано конкретно споразумение за защита, като част от системата на Европейския съюз за правата върху интелектуална собственост.

Основният принцип, прилаган в Общата селскостопанска политика на ЕС, е насърчаване на инициативата, водещата роля на групата от производители и защитата на колективния интерес. Целта на политиката за качество на ЕС е да се защитят наименованията на определени продукти, да се популяризират техните уникални характеристики, свързани с географския им произход и традиционните умения, използвани при тяхното производство.

В ЕС има разработена политика за защитени наименования, която включва защитени наименования за произход, защитени географски указания, храни с традиционно специфичен характер, а също и незадължителни термини за качество (планински продукт и продукт на островно земеделие). Тази политика изпълнява целта да изтъкне специфичните качества на определени типични продукти на пазара и да ги отличи от останалите продукти в магазините чрез означаването им със съответните утвърдени символи.

Наименованията на продуктите могат да получат „географско означение“, ако имат специфична връзка с мястото, където се произвеждат. Благодарение на признаването на географските означения потребителите могат да имат доверие,

че дадени продукти са качествени и да ги различават, а производителите – да продават по-добре своите продукти.

Продуктите, които се разглеждат в момента или вече са признати за продукти с географско означение, са посочени в регистрите за качествени продукти. Регистрите също така съдържат информация за географските и производствените спецификации за всеки продукт. Тъй като географските означения са признати за интелектуална собственост, те играят все по-важна роля в търговските преговори между ЕС и други държави.

Други схеми за качество на ЕС подчертават традиционния производствен процес или характеристики, свързани с природния район (напр. планина или остров) при производството на продуктите.

За всички схеми за качество компетентните национални органи във всяка държава от ЕС предприемат необходимите мерки за защита на регистрираните наименования на своята територия. Те трябва също така да предотвратяват и да спират незаконното производство или продажба на продукти, използващи вече регистрирани наименования. Наименованията на неевропейски продукти също могат да се регистрират като географски указания, ако тяхната държава на произход има двустранно или регионално споразумение с ЕС, което обхваща взаимната защита на такива наименования.

Защитено наименование за произход (ЗНП)

Наименованията на продукти, регистрирани като ЗНП, са тези, при които суровините произхождат от региона, където се извършват и всички етапи от производствения процес. Продуктите могат да бъдат хранителни, селскостопански продукти и вина. Всяка част от процеса на производство, преработка и приготвяне трябва да се извършва в конкретния регион. За вината, например, това означава, че гроздето трябва да произхожда от географския район, където се произвежда виното.

Два примера за световно известни ЗНП са маслиновото олио Kalamata, което се произвежда изцяло в района на Каламата, Гърция, от сортове маслини от този район и шунката Prosciutto di Parma, произвеждана в централната част на Северна Италия от отглежданите там тежки свине. Има строги изисквания за възрастта, теглото и хранителния режим на прасетата. Животните преминават през множество маркировки за удостоверяване на произхода им. Когато се изпращат за клане, животновъдите издават сертификат за съответствие. Операторите в кланиците полагат печат с идентификационния код на кланицата върху пресните задни бутове, предназначени за производство. След обработката при строго регламентиран технологичен процес се извършва проверка на качеството, като шунката се пробжда на пет определени места. Ако проверката е успешна, думата PARMA в корона с пет върха се поставя чрез топлинна обработка върху бут под надзора на служител от контролния орган.

В България ЗНП са Странджански манов мед, Българско кисело мляко, Българско бяло саламурено сирене, Лютеница Първомай.

Защитено географско указание (ЗГУ)

Защитеното географско указание показва връзката между конкретния географски регион и наименованието на продукта, при което определено качество, репутация или друга характеристика е тясно свързана с географския му произход.

За повечето продукти поне един от етапите на производство, преработка или приготвяне протича в съответния регион. При вината това означава, че поне 85% от използваното грозде трябва да се отглежда в географския район, в който се произвежда виното.

Примери за Защитеното географско указание са шунката Westfälischer Knochenschinken, която се произвежда във Вестфалия по древна технология, но използваното месо не е изключително от животни, родени и отгледани точно в този район на Германия, и белгийската шунка Jambon d'Ardenne (арденска шунка), чието име идва от залесените планински райони, разположени на юг и югоизток от Валония. Специфичният микроклимат на Ардените и процесите на зреене и сушене на „зелената“ (неконсервирана) шунка са тясно свързани и ѝ придават характерен вкус и текстура. Продуктът съществува в няколко вида: арденска шунка на кост, арденска шунка от центъра на бута или арденска „орехова“ шунка. Бутовете трябва да отговарят на редица физически, химически и бактериологични стандарти.

В България защитени географски указания са Горнооряховски суджук и Българско розово масло.

Основната разлика между ЗНП и ЗГУ е, че докато при ЗНП всички етапи на производство – от добив на суровини до получаване на крайния продукт, се осъществяват в определения географски район, при ЗГУ поне един от етапите на производство или подготовка на продукта следва да се извършва в определения географски район.

Географско указание за спиртни напитки и ароматизирани вина (ГУ)

С ГУ се защитава наименованието на спиртна напитка или ароматизирано вино с произход в страна, регион или населено място, при което специфичното качество, репутация или друга характеристика е тясно свързана с географския му произход.

За повечето продукти поне един от етапите на дестилация или приготвяне протича в съответния регион, но суровините не трябва непременно да са с произход от там.

Пример за ГУ е ирландското уиски (Irish Whiskey, ГУ), което се вари, дестилира и отлежава в Ирландия от 6-ти век насам, но суровините не произхождат изключително от Ирландия.

Храна с традиционно специфичен характер (ХТСХ)

Храните с традиционно специфичен характер не са свързани с конкретен географски регион, а се акцентира върху техни традиционни характеристики, например начин на производство или състав на продукта.

„Традиционен“ означава доказана употреба на вътрешния пазар за период, който позволява предаване от поколение на поколение. Този период е най-малко 30 години. „Специфичен характер“ означава характерните специфики на производството, които отличават ясно този продукт от други подобни продукти от същата категория.

Наименованието на продукт, който е регистриран като ХТСХ, го защитава от фалшифициране и злоупотреба.

Пример за ХТСХ е Gueuze – традиционна бира, получена чрез спонтанна ферментация, която обикновено се произвежда в Брюксел, Белгия, и околностите.

Като продукт с традиционно специфичен характер, тя може да се произвежда и другаде, но производственият метод е защитен.

У нас като ХТСХ са регистрирани или са подадени заявления за регистриране на Троянска луканка, Филе Елена, Роле Трапезица, Пастърма говежда, Луканка Панагюрска и др.

Планински продукт

С термина за качество „планински продукт“ се подчертава спецификата на продукт, произвеждан в планински райони при трудни природни условия.

Незадължителният термин за качество „планински продукт“ се използва само за описание на продуктите, предназначени за консумация от човека, за които едновременно и суровините, и фуражите за селскостопанските животни произлизат главно от планински райони; при преработените продукти, преработката също се извършва в планински райони.

Наличието на тези обстоятелства е предимство за земеделските производители, които могат да продават по-добре своя продукт, но и за потребителите, които могат да са сигурни в неговите качества.

Планинският продукт може да бъде от животински произход, растителен произход или продукт на пчеларството.

Продукт от най-отдалечените региони на ЕС

Селското стопанство в най-отдалечените региони на ЕС е изправено пред трудности поради тяхната отдалеченост и островен характер, което е съпроводено от трудни географски и метеорологични условия. За да се гарантира по-добра осведоменост за селскостопанските продукти от най-отдалечените региони на ЕС (френските отвъдморски департаменти – Гваделупа, Френска Гвиана, Реюнион и Мартиника, както и Азорските острови, Мадейра и Канарските острови), е създадено специално лого.

Схеми за доброволно сертифициране на селскостопански продукти и храни

Схемите за доброволно сертифициране на национално равнище или схемите, управлявани от частни оператори, също могат да помогнат на потребителите да бъдат сигурни в качеството на избраните от тях продукти. Освен схемите на ЕС съществуват голям брой частни и национални схеми за качество на храните и лога, които обхващат широк кръг от инициативи и функционират както между предприятията, така и между предприятия и потребители.

Защита на продуктите

Като част от системата на ЕС за правата върху интелектуална собственост наименованията на продукти, регистрирани като географски означения, са законово защитени от имитация и злоупотреба в рамките на ЕС и в държави извън ЕС, с които е подписано конкретно споразумение за защита. За всички схеми за качество компетентните национални органи във всяка държава от ЕС предприемат необходимите мерки за защита на регистрираните наименования на своя територия. Те трябва също така да предотвратяват и да спират незаконното

производство или продажба на продукти, използващи вече регистрирани наименования.

Наименованията на неевропейски продукти също могат да се регистрират като географски указания, ако тяхната държава на произход има двустранно или регионално споразумение с ЕС, което обхваща взаимната защита на такива наименования. По този начин вече са защитени наименованията на различни продукти (вина, храни, ароматизирани вина и спиртни напитки), произвеждани в държави извън ЕС като Колумбия или Южна Африка.

Географските означения, за които е подадено заявление и са вписани в регистрите на Съюза, могат да бъдат намерени в официалната база данни на регистрите на ЕС на географски означения.

На 31 март 2022 г. Европейската комисията прие предложение за регламент относно географските означения за вина, спиртни напитки и селскостопански продукти, както и за други схеми за качество на селскостопанските продукти. Предложението има за цел да се увеличи използването на географски означения в целия ЕС, което ще бъде от полза за икономиката на селските райони и ще допринесе за по-високо равнище на защита на продуктите, особено онлайн.

Комисията предлага следните мерки за укрепване и подобряване на съществуващата система:

По-голяма устойчивост – като се даде възможност на производителите да остойностят действията си във връзка със социалната, екологичната и икономическата устойчивост в спецификациите на своите продукти.

Засилена защита на географските указания в интернет, по-специално с оглед на продажбите чрез онлайн платформи, защита срещу недобросъвестни регистрации и използването им в системата за имена на домейни.

Даване на възможности на групите на производителите да управляват, прилагат и развиват своите ГУ, по-специално като имат достъп до органите за борба с фалшифицирането и митниците във всички държави от ЕС.

Съкратена и опростена процедура за регистрация ще обедини различните технически и процедурни правила, което ще доведе до единна процедура за регистрация на ГУ за заявители от ЕС и извън ЕС.

Вписване

Вписването на защитени наименования за произход или защитени географски указания в Европейския регистър на защитените наименования за произход и

защитени географски указания и на храни с традиционно специфичен характер в Европейския регистър на храните с традиционно специфичен характер се осъществява от националния компетентен орган за защитените географски означения и храни с традиционно специфичен характер – Министерството на земеделието. Група производители на определен продукт подава заявление, придружено с необходимите документи, което следва национална процедура, определена в българското законодателство. След одобрение на национално ниво документите се изпращат в ЕК, където следва европейската процедура. Успешно регистрираните наименования, за които в Официалния вестник на ЕС се публикува регламент за вписване, получават защита на територията на страните членки.

До момента в Европейските регистри са регистрирани над 1400 земеделски и хранителни продукти със защитени наименования.

Регистрацията на защитените наименования за произход, защитени географски указания и храни с традиционно специфичен характер дава на производителите изключително право да използват регистрираното име на своя продукт, както и специален знак върху опаковките на продукта, предлаган на пазара. За защитени наименования могат да кандидатстват практически всички земеделски продукти и редица преработени храни.

Съгласно националната процедура се извършват проверки по документи и на място, оповестяване на заявките и заявленията спецификации и предоставяне на възможност за възражения, приемане на възражения. За обсъждане и предлагане за одобрение на кандидатстващите наименования е създадена Постоянна междуведомствена консултативна комисия по географски означения и храни с традиционно специфичен характер под ръководството на Заместник-министър на земеделието.

Българската агенция по безопасност на храните осъществява официалния контрол върху употребата на защитени географски означения и храни с традиционно специфичен характер в съответствие с Наредба № 6 от 5 май 2011 г. за специфичните изисквания при осъществяване на официалния контрол върху употребата на защитени географски означения и храни с традиционно специфичен характер.

За улеснение на българските производители нормативната уредба относно защитените наименования е публикувана в специализирана секция „Защитени наименования” на интернет-страницата на Министерството на земеделието, която осигурява пряк достъп до цялото българско и европейско законодателство на български език, както и до всички подадени документи за регистрация на български защитени наименования – защитени географски указания, защитени

наименования за произход и храни с традиционно специфичен характер. Формулярите, които е необходимо да бъдат подадени за вписване, са достъпни в същата секция на сайта на министерството.

Източници:

Български институт за стандартизация – <https://bds-bg.org/bg/>

Министерство на земеделието, Защитени наименования – законодателство – <https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-programi/politiki-i-strategii/politiki-po-agrohranitelnata-veriga/zashiteni-naimenovaniya/>

Министерство на земеделието, Формуляри за попълване – <https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-programi/politiki-i-strategii/politiki-po-agrohranitelnata-veriga/zashiteni-naimenovaniya/formulyari-za-poplvane/>

Схемите за качество накратко – https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_bg

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.